

ПАЩЕНКО
Оксана Василівна

УДК 338.439.5:637.1(477)

ЖАРИКОВА
Олена Борисівна

ЄМНІСТЬ РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ

THE CAPACITY OF THE MARKET OF MILK AND DAIRY PRODUCTS IN UKRAINE

кандидат економічних наук,
доцент, Національний універ-
ситет біоресурсів і природо-
користування України

кандидат економічних наук,
доцент, Національний універ-
ситет біоресурсів і природо-
користування України

Дослідження ємності ринку молока та забезпечення населення молоком та молокопродуктами є актуальними для кожної країни. Ринок молока має забезпечити населення молоком та молочними продуктами в необхідній їх кількості, якості та асортименті. Показник ємності дає змогу зробити висновок про дефіцит чи надлишок молокопродукції на ринку, про здійснення політики інвестування молокопродуктового підкомплексу. Проблеми ємності ринку молока молочної продукції в Україні вивчаються із врахуванням рівня споживання, заробітної плати, доходу, експорту та державного регулювання.

Исследование емкости рынка молока и обеспечения населения молоком и молокопродуктами являются актуальными для каждой страны. Рынок молока должно обеспечить население молоком и молочными продуктами в необходимом их количестве, качестве и ассортименте. Показатель емкости позволяет сделать вывод о дефиците или избытке молокопродукции на рынке, об осуществлении политики инвестирования молокопродуктового подкомплекса. Проблемы емкости рынка молока молочной продукции в Украине изучаются с учетом уровня потребления, заработной платы, дохода, экспорта и государственного регулирования.

The research capacity of the milk market and the provision of milk and dairy products are relevant for each country. The milk market should provide the population with milk and dairy products in the necessary quantities, quality and assortment. Indicator capacity allows to make a conclusion about the deficit or surplus of dairy products on the market, on the implementation of the investment policy molokoproduktov subcomplex. Capacity milk market dairy products in Ukraine are studied taking into account the level of consumption, wages, income, exports, and government regulations.

Ключові слова: ємність, споживання, доход, заробітна плата, молоко та молокопродукти, експорт та імпорт

Ключевые слова: емкость, потребление, доход, заработная плата, молоко и молокопродукты, экспорт и импорт

Keywords: capacity, consumption, income, wages, milk and dairy products, export and import

ВСТУП

Ринок молока являє собою одну з головних складових продовольчої безпеки країни. Це зумовлено, по-перше, важливим значенням молока та молочної продукції для харчування населення, по-друге, неможливістю без його розвитку ведення стабільної економічної політики в країні та, по-третє, соціальною спрямованістю галузі, де головною метою є поліпшення рівня життя населення. Одним із його параметрів являється ємність за допомогою якого можна визначити обсяг і структуру товарної продукції, її асортимент та якість, купівельну спроможність, стан здоров'я, досягнутий рівень життя, потреби населення та виявити резерви забезпечення інвестування галузей молоко-продуктового підкомплексу.

Дослідженню проблем ємності ринку продовольчої продукції присвячені праці вчених О.М. Шпичака, П.Т. Саблука, О.І. Гойчук, Л.В. Кузнецова, а також праці наукових колективів у ННЦ "Інститут аграрної економіки" [1] Львівського державного університету внутрішніх справ [2]. Нині в Україні за останні роки попит на продовольчі товари, в тому числі на молоко та молочні продукти знизився. Причиною цього є низька купівельна спроможність населення, яка позначається на формуванні ємності продовольчого ринку, а особливо ринку молока та молочних продуктів, що і зумовлює його подальше дослідження.

МЕТА РОБОТИ

Полягає у оцінці ринку молока та молочної продукції, визначенні його ємності щодо

забезпечення раціональних норм споживання. Дослідження залежності споживання молока та молочних продуктів від сукупних доходів.

МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Методологічною та інформаційною основою є наукові праці, матеріали періодичних видань, ресурси Internet та статистична інформація.

При проведенні дослідження використано методи статистичних групувань, розрахунково-конструктивний, графічний, кореляційно-регресійний, економіко-математичний.

РЕЗУЛЬТАТИ

Останнім часом низька купівельна спроможність населення України не забезпечує гідний рівень якості життя. Причиною цього є зменшення доходів населення та його соціальна диференціація. Все це, у свою чергу, зумовлює зниження ємності ринку на продукти харчування, а особливо на молоко та молокопродукти та його вразливості від змін роздрібних цін, які зумовлюють соціальні збурення в країні. Ємність ринку – це потенційно можливий обсяг продажу товару на ринку за певний період при даному рівні цін і співвідношенні пропозиції і попиту на товар, стані загальної кон'юнктури ринку, доходів населення та ділової активності [1]. Ємність ринку молока та молочних продуктів формується під впливом двох факторів:

- 1) фізіологічної потреби людей споживати для нормальної життєдіяльності певну кількість харчових продуктів;
- 2) рівня платоспроможності населення, тобто фінансової можливості щодо придбання необхідних продуктів [3].

Визначення ємності ринку молока та молокопродуктів, здійснюється на основі споживчого кошика, який передбачає норми споживання продовольчих товарів для усіх категорій населення. Набір продуктів харчування, які необхідні людині для задоволення першочергових потреб зазначені в постанові КМУ від 14 квітня 2000 р. № 656 “Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення” [4]. В даній постанові також зазначено склад середньодобових наборів продуктів харчування для дітей різних вікових категорій та працездатного і непрацездатного населення.

Важливим критерієм при складанні рівня споживання молока та молочних продуктів в Україні є чисельність населення. Відповідно до існуючих даних Державної служби статистики України протягом 2010- 2014 рр. населення України зменшилося від 45,875 млн осіб до 45,246 млн осіб, тобто на 629 тис. осіб. Дослідження структури населення за місцем проживання показало, що 68,8 % населення проживає у містах, проте на думку експертів цей показник є набагато більшим, адже велика кількість сільського населення проживає у містах без міської державної реєстрації місця проживання. У 2014 р. міське населення становило 31,1 млн осіб. Розподіл населення за статтю показав, що у 2014 р. частка чоловіків серед постійного населення склала 46,2 % (20,9 млн осіб), а частка жінок – 53,8% (24,3 млн осіб). Структуру населення за віковими категоріями у 2014 р. подана в табл. 1.

Таблиця 1

Структура населення за віковими категоріями, 2014 р.
[складено автором за даними Державної служби статистики]

Категорії населення	Тис. осіб	%
Діти 0-6 років	3489	7,7
Діти 6-18 років	5005	11,1
Працездатне населення	26999	59,7
Непрацездатне населення (старше 60 років)	9753	21,6
Усього	45246	100,0

Так, згідно даних на початку 2014 р. у структурі населення 18,8% становлять діти різних вікових категорій, 59,7% належить працездатному населенню, на непрацездатне населення припадає 21,6%.

Зменшення чисельності населення в Україні пов'язане з низькою тривалістю життя, низьким рівнем народжуваності незважаючи на, те що уряд приймає економічні стимули підвищення народжуваності дітей, а також несприятливим міждержавним міграційним обміном.

Знання структури населення за віковими категоріями у 2014 р., обсягів споживання продуктів харчування, які зазначені в споживчому кошику за різними віковими категоріями населення у постанові КМУ від 14 квітня 2000 р. № 656 та використовуючи

коефіцієнти перерахунку продуктів харчування у основний продукт цієї ж постанови, дає можливість здійснити розрахунок потреби у споживанні молока та молочних продуктів і цілому по відповідних категоріях населення. У свою чергу знання цієї потреби та структури населення за віковими категоріями України у 2014 р. дало можливість визначити мінімальну норму споживання молока та молочних продуктів на одну особу, що становить 347,5 кг (табл. 2).

Стосовно видів молокопродуктів, виготовлених у промислових умовах, протягом 2011-2014 рр. зафіксовані тенденції до зростання у сегментації якісної продукції (табл. 3).

Таблиця 2

Потреба в молоці та молокопродуктах відповідних категорій населення в перерахунку на молоко згідно споживчого кошика України у 2014 р., кг на 1 особу за рік

[розраховано автором за даними Постанові КМУ від 14 квітня 2000 р. № 656 "Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення"]

Показник	Коефіцієнт переводу в основний продукт	Категорія населення			
		Діти 0-6 років	Діти 6-18 років	Працездат-не населення (17-60 років)	Непрацездат-не населення (старше 60 років)
Молоко незбиране	1,03	94	85	62	85
Молоко з малим вмістом жиру	1	0	0	65	0
Масло вершкове	20	154	256	100	78
Кисломолочні напої	1,03	94	85	0	23
Сир	3,5	64	72	12	27
Сметана	5	14	37	50	0
Сир твердий	10,5	19	45	53	0
Усього молока і молокопродуктів в переводі на молоко	–	438	579	342	213
Структура населення, %	–	7,7	11,1	59,7	21,6
Потреба в молоці та молокопродуктах у перерахунку на молоко		347,5			

Таблиця 3

Виробництво основних молочних продуктів в Україні, тис. тонн

[дані держкомстату України [7]]

Показники	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Молоко рідке оброблене (пастеризоване, стерилізоване, гомогенізоване, топлене, пептизоване)	890,0	910,0	961,0	1080,0
Молоко та вершки, жирністю більше 6%, неконцентровані	31,4	36,1	47,9	63,8
Масло вершкове	76,7	88,6	94,3	114,2
Сир свіжий неферментований	76,5	79,0	83,7	74,3
Сири жирні	178,0	168,0	165,0	165,0
Йогурт та інші ферментовані чи сквашені молоко та вершки	474,0	489,0	522,0	469,7

Як свідчать дані табл. 3. протягом 2011-2014 рр. виробництво молока обробленого збільшилося на 190 тис. тонн, масла вершкового – на 37,5 тис. тонн. Разом з тим, одержано менше сиру свіжого неферментованого на 2,2 тис. тонн, сиру жирного – 13 тис. тонн, йогурта – на 4,3 тис. тонн. Спостерігається тенденція обмеження споживання молока та масла високої жирності, а зростає споживання свіжих молочних продуктів і твердих сирів. Останнім часом популярні погляди фізіологів та гігієністів стосовно шкідливості жирів, в тому числі і в молоці. У зв'язку з цим спостерігається зростання попиту на молокопродукти з низьким вмістом жиру, тобто низько енергетичні, з низьким вмістом холестерину, солі тощо. Велику роль

відіграють молочні продукти глибокої переробки з тривалим терміном зберігання, функціональністю застосованих упаковок та можливістю споживання за будь-яких умов.

Визначена норма споживання молока та молочних продуктів у 2014 р., знання кількості населення та обсягу виробництва молока дає змогу визначити ємність ринку молока та молочних продуктів щодо вимог споживчого кошика табл. 4. Ємність ринку молока та молочних продуктів складає у 2014 р. 15,7 тис. тонн, зокрема на душу населення – 347 кг, що можна вважати критерієм продовольчої забезпеченості держави, адже показник співпав з потребою у молоці та молокопродуктах у перерахунку на молоко.

Ємність ринку молока та молочних продуктів
[складено автором за даними Державної служби статистики]

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Виробництво молока, тис. тонн	11249	11086	11378	11488	11192
Кількість населення, млн осіб	45,875	45,715	45,602	45,498	45,246
Норма споживання, кг	347,5	347,5	347,5	347,5	347,5
Виробництво на 1 особу, кг	245	246	250	253	247
Споживання на 1 особу, кг	206	205	215	221	223
Ємність ринку, млн. тонн	15,9	15,9	15,8	15,8	15,7
Насиченість ринку, %	70,6	69,8	71,8	72,7	71,2

Протягом 2010-2014 рр. в Україні щорічне споживання молока та молочних продуктів на душу середньостатистичного населення збільшилося на 17 кг, а виробництво – на 2 кг і становило відповідно 223 кг та 247 кг. Не дивлячись на те, що протягом 2010-2014 рр. обсяг виробництва молока зменшився на 57 тис. тонн. Дослідження показало, що стримання загального занепаду молочного скотарства відбулося виключно за рахунок господарств населення [5]. У 2014 р. сільськогосподарські підприємства виробляють 23,6 % молока і утримують 23,4 % корів від загальної їх кількості, господарства населення – понад 76,4 % молока від загального виробництва молока і утримують 76,6 % корів від загальної їх кількості. Однак такий шлях малоперспективний через умови, які не можуть забезпечити високу якість виробленої продукції, та великі затрати праці на її виробництво. Тому необхідно змінити систему

організації молочного скотарства, створити відповідну інфраструктуру, пристосуватись до умов виробництва продукції дрібними господарствами. Така ситуація пояснюється ознаками кризового стану в аграрному секторі та молокопродуктовому підкомплексі. Її не можна розглядати як позитивну, оскільки загальновідомо, що зростання продуктивності праці відбувається тільки за умов розвитку спеціалізації та концентрації виробництва в молочному скотарстві, а це забезпечується лише на високомеханізованих фермах [6].

Проте від даної категорії господарств на підприємства надходить недостатня кількість молока – 20,3 %, а від сільськогосподарських підприємств – 91,2%. Населення не зацікавлене у реалізації молочної сировини молокопереробним підприємствам, оскільки реалізаційні ціни молока на ринках вищі від закупівельних цін (рис. 1).

Рис. 1. Середні ціни реалізації молока переробним підприємствам в розрізі

категорій товаровиробників, грн /тонн

[дані держкомстату України [7]]

Протягом досліджуваного періоду середня ціна реалізації молока переробним підприємствам як в сільськогосподарських підприємствах, так і в господарствах населення зростає. Проте закупівельні ціни сільськогосподарських підприємств вищі порівняно з господарствами населення у 1,5 рази.

Тому більшість господарств населення, виробляючи молоко, незначну його частину використовують на власні потреби та для виготовлення інших молокопродуктів, а більшу частину продають на стихійних ринках, щоб залучити в сімейний бюджет додаткові грошові кошти. Разом із тим, слід

зазначити, що за умови розширеного виробництва закупівлю товарного молока слід здійснювати у сільськогосподарських підприємствах, які мають можливість охолоджувати його, а також проводити пастеріалізацію.

Слід зазначити, що входження України до СОТ змусить товаровиробників поліпшити умови утримання худоби. Отже одним із шляхів вирішення даної проблеми є створення великих механізованих ферм, які мають відповідати світовим стандартам, бути високомеханізованими та сертифікованими, з удосконаленими технологіями виробництва молока й забезпечувати ефективне виробництво якісної сировини. Господарства населення мають довести поголів'я до 15 корів, оскільки саме така їх кількість дасть можливість запровадити механізовану систему виробництва молока.

Показник споживання молока та молочних продуктів залежить від рівнів доходів – це показник,

що характеризує добробут населення, в основі якого лежить заробітна плата, доходи від власності та соціальні доходи. Так, групування населення за середньомісячними доходами у розрахунку на одну особу домогосподарства свідчить, що у сім'ях з доходом 1130 грн споживають у рік 198,1 кг молока та молокопродуктів, 139,9 кг масла та 3,4 кг сиру, що в 1,25, 1,23, 1,21 раза більше від першої групи (до 816 грн) та в 1,76, 1,67, 1,58 раза менше від останньої групи (понад 9194 грн доходу) (табл. 5). За низьких рівнів доходів люди купують менше молока та молочних продуктів, а із їх підвищенням збільшується купівельна спроможність населення. Основними споживачами молока та молокопродукції є люди з високим рівнем доходу від 3000 до 6000 грн на місяць, адже мають можливість споживати більш якісну продукцію.

Таблиця 5

Споживання молока та молочних продуктів населенням України, 2014 р.

[складено автором за даними Державної служби статистики]

Групування населення за середньомісячними доходами у розрахунку на одну особу домогосподарства, грн	Питома вага групи у загальній кількості, %	Середньомісячний дохід у розрахунку на одну особу домогосподарства, грн	Обсяг споживання за рік молочних продуктів, кг		
			Молоко та молочні продукти (в перерахунку на молоко)	Сир	Масло
до 1000	9,3	816	158,2	110,5	2,8
1001-1250	13,9	1130	198,1	136,5	3,4
1251-1500	18,3	1372	226,6	154,4	3,9
1501-1750	15,9	1624	254,8	173,0	4,4
1751-2000	12,2	1868	273,4	186,3	4,5
2001-2500	14,1	2215	294,0	195,8	4,9
2501-3000	7,0	2701	327,5	215,6	5,6
3001-4000	5,9	3388	364,6	230,2	6,4
4001-6000	2,7	4574	382,9	244,5	6,4
понад 6000	0,7	9194	348,6	227,7	5,4
Усі домогосподарства	100,0	1725	245,2	165,5	4,2

При цьому споживання молока та молочних продуктів у країні становить 347,5 кг. Досягнутий показник споживання молока нижчий порівняно з провідними країнами Європи та від науково обґрунтованого нормативу (390 кг). Підвищити його можна насамперед за умов поліпшення рівня життя. З підвищенням доходів споживання молока та молочних продуктів населення зменшується. Причиною цього є використання доходів на нехарчові цілі (житлово-комунальні та транспортні послуги), а також у придбанні інших продуктів харчування (наприклад, масла вершкового, сиру тощо).

Дослідження показало, що власне розбалансованість між доходами населення і цінами намолоко та молокопродукти є головною причиною

низького платоспроможного попиту. У країнах світу якщо змінюються середньодушові доходи населення, то змінюються і ціни на молочну продукцію у такій же самій або більшій пропорції. Наприклад, у США найбідніші верстви населення (за ступенем нерівності доходів 8,9 %) можуть купити яловичину за 20-80 центів за 1 кг, тоді як у великих супермаркетах – до 10 дол. за 1 кг високоякісної яловичини та телятини [6].

Силу впливу доходів на попит молочних продуктів найкраще оцінювати на підставі коефіцієнтів еластичності попиту за доходом (табл. 6).

Розрахунок рівня споживання молока та молочних продуктів
[складено автором за даними Державної служби статистики]

Групування населення за середньомісячними доходами у розрахунку на одну особу домогосподарства, грн	Всього сукупних ресурсів, тис. грн/рік	Молоко та молочні продукти (в перерахунку на молоко)	Розрахунковий рівень споживання	Похідна	Коефіцієнт еластичності	Масло та сир	Розрахунковий рівень споживання	Похідна	Коефіцієнт еластичності
до 1000	9,789	158	174,9	7,8173	0,438	113	127,3	4,6855	0,360
1001-1250	13,556	198	203,5	7,3592	0,490	140	144,5	4,4120	0,414
1251-1500	16,469	227	224,4	7,0049	0,514	158	157,0	4,2005	0,441
1501-1750	19,491	255	245,0	6,6375	0,528	177	169,4	3,9811	0,458
1751-2000	22,417	273	263,9	6,2817	0,534	191	180,7	3,7687	0,468
2001-2500	26,575	294	289,0	5,7760	0,531	201	195,8	3,4668	0,471
2501-3000	32,409	327	320,6	5,0666	0,512	221	214,7	3,0433	0,459
3001-4000	40,652	365	358,2	4,0644	0,461	237	237,4	2,4449	0,419
4001-6000	54,882	383	403,7	2,3339	0,317	251	264,8	1,4117	0,293
понад 6000	110,327	349	346,2	-4,4082	-1,405	233	231,5	-2,6136	-1,246
По Україні	20,702	245	252,9	6,4902	0,531	170	174,1	3,8932	0,463

В цілому рівень показника еластичності попиту за доходом від 1000 до 6000 грн на молоко і молочні продукти є більше нуля, а це свідчить про те що із зростанням доходів попит на молоко та молочні продукти підвищується. Проте населення, яке отримує доходи, які перешують 6000 грн зменшує споживання молока та молочних продуктів, коефіцієнт еластичності попиту за доходом менше

нуля (-1,246). За таких умов споживач віддає перевагу купівлі інших товарів, більш якісних.

Прогнозне рівняння експоненціальній функції описує загальну тенденцію динаміки показників та величину достовірності апроксимації (R^2) за допомогою статистичного пакету програми Excel наведені на рис. 2.

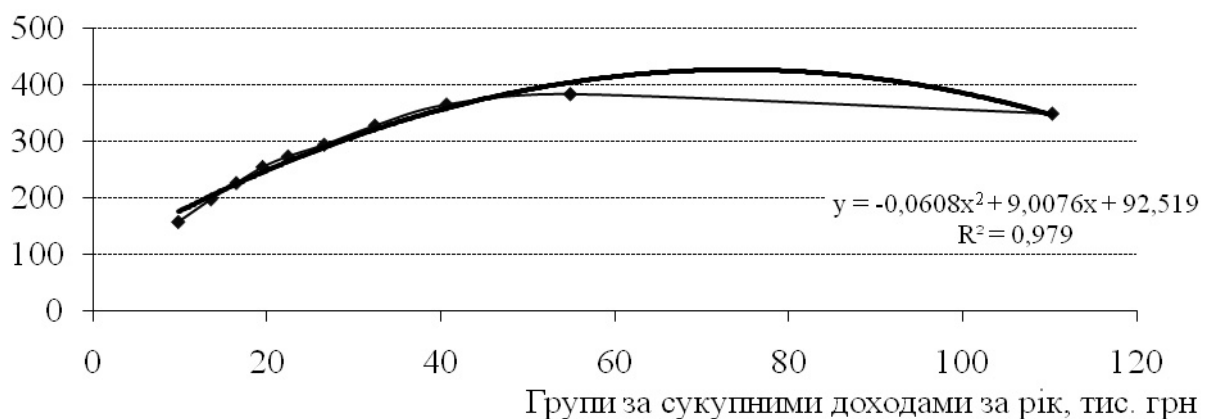

Рис. 2. Розрахунок залежності споживання молока та молокопродуктів від сукупного доходу на основі експоненціальній лінії тренду
[складено автором за даними Державної служби статистики]

Як свідчать отримані лінії тренду зростання сукупного доходу з імовірністю 97,9 % до 80 тис. грн за рік свідчить про збільшення споживання молока та

молокопродуктів. Збільшення сукупного доходу понад 80 тис. грн зумовлює зменшення споживання молока та молочних продуктів, в тому числі масла та

сиру. Це підтвержено математичними обчисленнями, оскільки сучасний рівень доходів населення не здатний забезпечити належний рівень фізіологічних та соціальних потреб.

У зв'язку з економічною ситуацією, що склалася в Україні у 2015 р. доходи населення скоротилися на 700 грн, у результаті скоротився платоспроможний попит населення, а це зумовило суттєве падіння рівня споживання основних продовольчих продуктів, у тому числі молока та молокопродуктів від раціональних норм харчування.

Останнім часом в Україні спостерігається незадовільна структура набору продуктів харчування. При цьому населення мусить використовувати в середньому 53 % власного загального доходу на харчування, що вище рівня розвинутих країн, де даний показник не перевищує 20 % [1]. Необхідно відмітити, що за критерієм продовольчої безпеки витрати на харчування повинні бути більше третини сімейного бюджету [7]. За даними дослідження розмір заробітної плати має становити близько 6666 грн на одну особу за місяць, що забезпечить більш менш нормальний рівень життя.

Розшарування населення за доходами в Україні свідчить, що збільшення заробітної плати категоріям

з високими доходами не зумовлює зростання ємності ринку молока та молокопродуктів.

Особливим чинником, який впливає на ємність ринку молока та молочних продуктів є експорт та імпорт. За період 2010-2014 рр. у зовнішній торгівлі спостерігається зменшення обсягів експорту молока на 40111 тонн (від 160911 тонн у 2010 р. до 120800 тонн у 2014 р.) та збільшення обсягів імпорту на 3620 тонн (від 33565 тонн у 2010 р. до 37185 тонн у 2014 р.). Протягом 2010-2014 р. Україна більше експортувала ніж імпортувала. Причиною цього є зменшення обсягу виробництва, політична ситуація в країні та знецінення національної валюти.

Останнім часом у зовнішній торгівлі України молоком та молочними продуктами відзначається нестабільністю у експорті та імпорті табл.7. Основними молокопродуктами в Україні для експорту у 2014 р. є молоко згущене (41%), молочна сироватка (18 %), сири (16%), масло вершкове (9%), молоко і вершки незгущенні (5%), кисломолочна продукція (3%). Імпортні поставки молокопродуктів порівняно з експортом незначні й представлені такими продуктами, як масло тваринне, молоко згущене, сири та кисломолочні продукти (табл. 7).

Таблиця 7

Структура експорту та імпорту молокопродуктів в Україні, тонн

[розраховано за даними FAOSTAT про обсяги експорту окремих видів молока продукції [7]]

Продукція	Рік				
	2010	2011	2012	2013	2014
Експорт					
Молоко і вершки сухі незгущенні	16325	11451	5903	7623	6948
Молоко згущене	33226	36936	45002	30303	49866
Кисломолочні продукти	4626	5806	3091	3283	2999
Молочна сироватка	18967	26415	24562	34408	22332
Масло вершкове	1166	2138	679	3860	11287
Сири	79316	80264	67673	58987	19464
Морозиво	2823	2628	2949	3012	2879
Казеїн	4462	5660	6608	3292	5025
Імпорт					
Молоко і вершки сухі незгущенні	1216	2588	3760	6081	2346
Молоко згущене	4920	6371	8564	9195	4031
Кисломолочні продукти	7309	8134	8496	12079	6541
Молочна сироватка	2285	1428	987	2384	1967
Масло вершкове	6125	4954	8978	14006	10143
Сири	11194	12215	17085	19321	11756
Морозиво	511	809	642	815	337
Казеїн	5	4	3	41	64
Сальдо, тонн	127346	134795	107948	80846	83615
Сальдо тис. дол. США	468463	512145	368134	305475	219378

Частка імпортованого в Україну сирів становить 32 %, масла вершкового становила – 27 %, кисломолочної продукції – 18 %, молока згущеного – 11. Слід зауважити, що Україна останнім часом є імпортером сирів в межах від 11194-11756 тонн, масла вершкового в межах 6125-10143 тонн. У зовнішньоторговельному балансі молокопродуктів

простежується позитивне сальдо у вартісному і натуральному вимірах (див. табл. 7). Зовнішня торгівля молокопродуктами нестабільна, оскільки спостерігається чергування піднесення й падіння та наявна тенденція до ще значних коливань. Відсутність державних програм стабілізації цін позначається на підвищеннях і зниженнях внутрішніх

цін на молоко-сировину, що зумовлене скороченням та зростанням обсягів виробництва молоко-сировини протягом року. Разом із тим, сезонні коливання цін та обсягів реалізації молока-сировини зумовлюють втрати доходів товаровиробників згаданої продукції.

Вагомим у конкурентоспроможності продукції є обмінний курс. У випадку знецінення національної валюти, що є негативом для держави, зазвичай відбувається зростання експорту молокопродуктів і прибутків товаровиробників. Експортно-імпортні операції на ринку молока та молокопродукції визначаються державним регулюванням, кон'юнктурою світового ринку, якістю молока-сировини, каналами збуту.

Отже зменшення споживання молока та молокопродукції може бути спричинене зменшенням доходу споживачів, зменшенням експорту, зменшенням рівня споживання. У свою чергу все це зумовить вирізання худоби, що призведе до зменшення виробництва молока.

ВИСНОВКИ

Для того щоб вирішити проблеми ємності ринку молока та молочної продукції слід постійно досліджувати ємність ринку молока та молочних продуктів, що сприятиме своєчасному уточненню позицій щодо дотування та субсидування товаровиробників за рахунок державного бюджету. Досягнення населенням України купівельної спроможності на рівні, що забезпечуватиме раціональні норми харчування, сприятиме підвищенню ємності ринку, сприятиме зростанню інвестицій в молокопродуктовий підкомплекс країни, послабить гостроту проблеми державної підтримки за рахунок бюджету, особливо в умовах нових вимог МВФ щодо зниження дотацій для сільського господарства [9].

Також слід змінити систему організації молочного скотарства, створити належні умови переведення виробництва молоко-сировини з особистих господарств населення у спеціалізовані господарства, або ж пристосуватись до умов виробництва продукції дрібними господарствами таким чином, щоб забезпечити високу якість виробленої продукції, та зменшити затрати праці на її виробництво, механізацією виробничих процесів.

Знаючи те, що молоко та молочні продукти являються необхідними продуктами харчування людини необхідну здійснювати державну допомогу малозабезпеченим верствам населення, що сприятиме зменшенню диференціації в рівнях споживання населенням молока та молокопродуктів. Також постійно проводити індексацію заробітної плати населення. Слід створити гнучку систему регулювання імпорту продовольства з метою

забезпечення рівних умов для конкуренції по продуктах, внутрішні ціни на які при сформованому обмінному курсі і порівнянні зі світовими, й захисту по тим видам продуктів, внутрішні ціни на які вище світових. Постійно координувати політику експортерів та споживачів молока та молокопродуктів. Здійснювати оптимальне встановлення цін на сировину й кінцеву продукцію. Держава має здійснювати постійно цінове регулювання, для того, щоб захистити товаровиробників від різкого падіння цін, встановлюючи ціни на сільськогосподарську продукцію, щоб забезпечити нормальний рівень рентабельності.

Список використаних джерел

1. Методичні рекомендації з визначення ємності ринку органічної продукції / Воскобійник Ю.П., Гаваза Є.В. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 40с.
2. Тринько Р.І. Продовольча безпека країни: стан та перспективи зміцнення: монографія / [Тринько Р.І. та ін.; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Л.: Льв. Дувс, 2011. – 304с.
3. Ємність внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства: монографія / [Шпичак О.М., Лупенко Ю.О., Жук В.М. та ін.] за ред. О.М. Шпичака. – К.: ННЦ ІАЕ, 2013. – 186с.
4. Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення: Постанова Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2000 р., № 656. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=656-2000-%EF>
5. Формування та розвиток регіонального ринку молока і молочних продуктів: монографія / Васильчак С.В. Львів: НВФ Українські технології, 2005. – 240 с.
6. Ефективне функціонування молокопродуктового підкомплексу України: монографія / Ільчук М.М. – К.: Нічлава, 2004. – 312 с.
7. Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://faostat.fao.org>.
8. Україна в цифрах 2014 р. Статистичний збірник / [відп. за вип. Осауленко]. – К.: Держкомстат України, 2015 р. – 258 с.
9. Проблеми ємності внутрішнього споживчого ринку сільськогосподарської продукції та продовольства України в контексті купівельної спроможності населення / О.М. Шпичак, О.В. Бондар // Економіка АПК. – 2013. – № 6. – С.5-13.